



ASIA Esitutkintapäätöksen perusteleminen

KANTELU

Kantelija arvostelee oikeuskanslerille 5.1.2017 osoittamassaan kantelussa Helsingin poliisilaitoksen menettelyä epäiltyä tietosuojalain rikkomista koskevassa asiassa. Kantelija katsoo, että asiassa olisi tullut aloittaa esitutkinta ja arvostelee esitutkintapäätösten perusteluja.

SELVITYS JA VASTINE

Poliisihallitukselta on pyydetty selvitys ja lausunto. Poliisihallituksen 3.4.2017 päivätyn lausunnon ohella Poliisihallituksen toimittama aineisto sisälsi Helsingin poliisilaitoksen lausunnon sekä tutkinnanjohtajana asiassa toimineen rikoskomisarion selvityksen. Hankitut selvitys ja lausunnot toimitetaan kantelijalle tämän päätöksen liitteinä.

RATKAISU

Esitutinnan aloittaminen

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee muun ohessa valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisöjen työntekijät ja muutkin julkista tehtäväänsä hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Oikeuskansleri ei kuitenkaan voi puuttua viranomaisten toimi- ja harkintavaltansa rajoissa tapahtuvaan päätöksentekoon.

Esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Ennen esitutinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvítettävä esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutinnan toimittamatta jättämisestä. Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa, toimitetaanko esitutkinta ja mitä seikkoja päätöksen tekemiseksi mahdollisesti tarvitsee selvittää.

Lain käyttämä sanamuoto jättää siten yksittäistapauksessa jossain määrin harkintavaltaa päätetäessä, onko rikosta syytä epäillä ja esitutkinta käynnistettävä.

Esitutkintalain (805/2011) esitöiden (HE 222/2010 vp) mukaan huomioon on esitutinnan aloittamista harkittaessa otettava, että esitutinnan tarkoituksena on nimenomaan rikosten tutkiminen eikä mahdollisten muiden oikeudellisten erimielisyyksien selvittäminen. Pelkkä väite rikoksen tapahtumisesta ei vielä ylitä esitutkintakynnystä. Esitutinnan aloittamispäätökselle on voitava esittää asianmukaiset konkreettiset perusteet.

Esimerkiksi pelkkä asianomistajan epäily rikoksen tapahtumisesta ei vielä ole tällainen konkreettinen seikka eikä poliisille tehty ilmoitus tai tutkintapyyntö siten ilman muuta johda esitutinnan käynnistymiseen. Jos konkreettista epäilyä ei poliisin käsityksen mukaan ole, esitutkintaa ei saa aloittaa.

Mikäli tutkintaa ei käynnistetä, tutkinnanjohtajan on huolehdittava, että ratkaisusta viipymättä ilmoitetaan asianomistajalle, joka voi tämän jälkeen tarvittaessa käyttää asianomistajan syyteoikeuttaan ja nostaa asiassa itse syytteen siten kuin siitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §:ssä tarkemmin säädetään. Asianomistajan syyteoikeudesta oli kantelijalle esitutinnan päätöksessä ilmoitettu.

Oikeuskanslerilla ei ole toimivaltaa käynnistää rikostutkintaa yksityisen tahon tekemäksi epäilyn rikoksen selvittämiseksi.

Kanteluun ja asiassa hankittuun selvitykseen perehdyttyäni minulla ei ole aihetta epäillä, että Helsingin poliisilaitos olisi asiaa arvioidessaan ja jättäessään esitutinnan käynnistämättä ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin.

Esitutkintapäätöksen perusteleminen

Asiaan liittyvät oikeusohjeet

Esitutkintalain (805/2011) 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan muun ohella esitutinnan toimittamatta jättämisestä ja päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Päätöksestä tulee pykälän 2 momentin mukaan käydä ilmi muun ohella päätöksen sisältö sekä päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset.

Oikeudellisten ratkaisujen perusteluilla on oikeuskirjallisuudessa katsottu olevan monia eri tehtäviä (ks. kokoavasti Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Pro & contra. Tuomion perusteleminen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003 s. 63-99). Esitutkintapäätösten osalta keskeisenä voidaan pitää asianosaisten tarvetta tietää, miksi esitutkintaa ei toimiteta tai miksi se on lopetettu. Päätöksen perustelut lisäävät luottamusta viranomaisen toimintaan ja mahdollistavat ratkaisujen ulkoisen kontrolloitavuuden. Niillä on merkitystä myös ratkaisijan oman itsekontrollin

kannalta, sillä perusteluja kirjoittaessaan ratkaisija joutuu pohtimaan päätöksensä oikeudellista kestävyyttä.

Asiakirjoista ilmenevät tapahtumat

Kantelija oli 16.9.2016 tehnyt poliisille ilmoituksen, jossa hän pyysi poliisia tutkimaan, oliko X Oy:n tai Y Oy:n toiminnassa syyllistytty rikokseen, kun kantelijan luottotietoja oli luovutettu Y Oy:lle. Kantelijan mukaan hän oli havainnut luottotietoraportistaan Y Oy -nimisen yrityksen tiedustelleen hänen luottotietojaan 12.5.2016, vaikka kantelijalla ei ollut mitään kontaktia mainittuun yritykseen.

Tutkinnanjohtajana asiassa toiminut rikoskomisario oli 13.12.2016 päättänyt olla toimittamatta esitutkintaa, koska asiassa ei ollut tuotu esille sellaisia seikkoja, joiden perusteella olisi ollut syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Päätöksen perusteluista ilmenee, että poliisi oli hankkinut Y Oy:n luottopäälliköltä selvityksen luottotietojen hakemisesta, ja että kyseinen kirjallinen selvitys oli liitetty esitutkinta-asiakirjoihin. Kanteluasian johdosta antamassaan selvityksessä rikoskomisario on todennut, että ei ollut katsonut tarpeelliseksi kirjoittaa luottopäällikön selvityksestä ilmenneitä seikkoja esitutkinnan päätökseen, koska päätöksessä oli viitattu luottopäälliköltä saatuun selvitykseen ja rikoskomisario oli ohjeistanut alaisensa tehtäväksi liittää selvityksen kantelijalle toimitettuun päätökseen.

Arviointi

Esitutkintapäätöksen tulee sisältää tiedot siitä, mihin oikeusohjeeseen tehty ratkaisu perustuu, mitkä ovat ne tapauksen tosiseikat, jotka vaikuttavat asian ratkaisemiseen, miten näitä tosiseikkoja on rikosoikeudellisesti arvioitu sekä mikä ratkaisun lopputulos on. Asianomistajan tulee esitutkintapäätöksen perusteella saada selkeä vastaus siihen, miksi esitutkintaa ei asiassa toimiteta. Ei ole riittävää, että kyseiset seikat ilmenevät esimerkiksi tutkintailmoituksesta tai poliisin hankkimasta asiakirjaselvityksestä.

Kantelijan tapauksessa rikoskomisario ei ollut päätöksessään arvioinut luottotietoja luovuttaneen X Oy:n menettelyä. Y Oy:n luottotietokyselyn osalta hän oli ainoastaan viitannut Y Oy:n luottopäälliköltä saatuun selvitykseen ja todennut, ettei asiassa ollut tuotu esille seikkoja, joiden perusteella tietoja olisi tiedusteltu lainvastaisesti. Päätöksessä ei siten arvioitu tilannetta asiaan liittyvien oikeusohjeiden valossa.

Yhdyn Poliisihallituksen asiassa antamassaan lausunnossa esittämään johtopäätökseen, ettei rikoskomisarion päätös sellaisenaan täytä esitutkintapäätöksen perusteluille asetettua informatiivisuuden vaatimusta.

Päätöksessä olisi tullut arvioida tietojen luovuttamista rikosoikeudellisen rangaistavuuden näkökulmasta. Asianosainen ei voi päätöstä lukemalla todeta asiaa koskevia rangaistussäännöksiä saati miten tutkinnanjohtaja on arvioinut tunnusmerkistön toteutumisen kannalta merkittäviä seikkoja ja päätenyt kyseiseen lopputulokseen.

Totean lopuksi, että X Oy on yksityisoikeudellinen yhteisö, jonka menettelyn valvonta ei kuulu oikeuskanslerin toimivaltaan. Henkilötietojen henkilötietolain (523/1999) mukaista käsittelyä valvoo lähtökohtaisesti tietosuojavaltuutettu.

Toimenpiteet

Kiinnitän Helsingin poliisilaitoksen rikoskomisarion huomiota esitutkintapäätösten asianmukaiseen perustelemiseen.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Kimmo Hakonen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Petri Rouhiainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi